

BAJRAM - SVJEDOK NAŠEG IDENTITETA

Ferid DAUTOVIĆ

Bajram je dan radosti, sreće i zadovoljstva. Kao što se radujemo Ramazanskom bajramu zbog posta, Kurban-bajramu se radujemo zbog hadža i kurbana koje žrtvujemo. Ramazanski bajram podsjeća na početak objave Kur'ana: *Uči, čitaj, studiraj u ime Gospodara svoga (96:1)*, a Kurban-bajram na njen završetak: *Danas sam vam usavršio vašu vjeru i upotpunio blagodat prema vama i zadovoljan sam da vam islam bude vjera. (5:3)*. Posebno je važno i značajno prisjetiti se Dana Arefata (dan uoči Bajrama), kad su sve hadžije na jednom mjestu u istom danu. Oni svjedoče jednakost, jedinstvo i snagu muslimana. U svojim bijelim ihramima svjedoče jednakost pred Bogom, bez obzira na boju kože, jezik, porijeklo, bogatstvo i neke druge razlike koje postoje među ljudima. Oni nam tako poručuju da se pred Bogom razlikujemo samo po bogobožnosti, dobročinstvu i nekim drugim dobrim djelima. Hadžije u bijelim ihramima, također, simboliziraju Dan proživljenja i polaganja računa, povratak Bogu, pred Kog se nose samo dobra djela. Priča se da je Hatemul Esam svom prijatelju Belhiji rekao: *Vidio sam da u životu svako ima prijatelja i miljenika. Neki se s njim druže dok ne oboli, neki ga prate do groba, ali nijedan ne ide s njim u grob. Razmišljajući o tome, došao sam do zaključka da je čovjeku najbolji prijatelj onaj koji ide s njim i u*

grob, ostajući mu i tamo prijatelj. Takvi prijatelji jedino predstavljaju dobra djela. Zato sam ih ja odabrao za svog miljenika, jer će mi oni biti svjetlo u mračnom grobu i razgovor kad me svi drugi ostave.

Arefat, mjesto susreta i upoznavanja Adema i Have, mjesto sastajanja hadžija 9. dana zu-l-hidžeta, izvedenica je od *'arefe-ja'rifu*, što znači upoznati, spoznati, otkriti sebe, suočiti se sa samim sobom, svojom prošlošću i brigom za svoju budućnost. Stajanje na Arefatu je susretanja sa samim sobom i preispitivanje šta sam do sada uradio i šta mogu uraditi za svoje dobro i dobro svoje zajednice. Koliko pokazujem svoju ljubav i brigu za svoje roditelje, djecu, rodbinu, prijatelje i komšije? Čuvam li povjerene amanete? U ovim danima naše pune predanosti Bogu, posebno žrtvovanjem kurbana, mi svjedočimo našu vjeru u Boga dragog, našu spremnost da čuvamo vjeru kao amanet kog smo preuzeli od Boga, naših djedova i naših roditelja. Taj amanet je najvažniji u našem životu za našu sadašnjost, ali i budućnost, jer od tog odnosa prema amanetu vjere, prema Bogu, ovisit će i naš opstanak i naše zadovoljstvo životom koji je dar Uzvišenog Allaha, dž.š. Poruka Njegova je jasna: *O vjernici, ako vi pomognete Boga, Njegovu vjeru čuvate, i On će pomoći vas i korake vaše na putu dobra učvrstiti (47:7)*.

Bajram nas podsjeća na naš islamski i bošnjački identitet, koji je često dovođen u pitanje, osporavan i nijekan. Jesmo li svjesni svog identiteta i koliko doprinosimo njegovu čuvanju? Šta poduzimamo da u svijetu u kome živimo, ovdje i nadrugim mjestima, čuvamo svoje vrijednosti, one kojima nas poučava naša vjera? Čuvati te vrijednosti važno je iz više razloga, a osnovni je da smo s tim vrijednostima bolji, da nas te vrijednosti oplemenjuju, produhovljuju i čine uzornim građanima zajednice, društva i države. Odricati se tih vrijednosti ili ih zaboravljati značilo bi odricati se najljepšeg što su generacije muslimana uradile kroz povijest. To bi, u isto vrijeme, značilo obezvrijediti i omalovažiti ono što su naši djedovi ljubomorno čuvali pokazujući hvale vrijednu sliku islama i muslimana u Evropi. Mi se ne stidimo što smo muslimani. Zapravo, nemamo se čega stiditi. Naša prošlost je naša. Ma kakva bila, ne možemo jese odricati, kao ni vlastitih roditelja ili islamskih i bosanskih korijena. Mi to, naravno, ne samo da znamo, mi to svojim životima svjedočimo u zemlji Bosni, u kojoj živimo već 500 godina. Mi, kako se vidi, nastojimo da se sa nama ne prekine veza naša i naše djece sa islamom, sa duhovnom domovinom i sa našom fizičkom domovinom Bosnom, gdje smo se rodili. Naša nastojanja prepoznaje Bog dragi, On nam u tome pomaže, On je sa nama i trebamo toga biti svjesni. Allahova pomoć je nezamjenjiva bilo čim i bilo kim, jer kad nas svi ostave, a i to se dogodi nekada u životu, ostaje vjera u Allaha, ostaje nada da će On pomoći i da nećemo ostati sami. Kur'an nas poučava:

Ako vas Allah pomogne, niko vas neće moći pobijediti, a ako vas ostavi bez pomoći i podrške, ko je taj ko vam, osim Njega, može pomoći? I samo u Allaha neka se pouzdaju vjernici (3:160).

Ako smo nekad u životu tragali za nekim svojim životnim situacijama i provjeravali je li se takvo šta dogodilo u našim životima, sigurno smo naišli na takve trenutke i situacije. Tada nam ostaje samo On kao nada, utjeha, kao izbjavljenje. Ako smo tada u svojoj dovi, molbi, bili iskreni, čuli smo odgovor, ili je problem i situacija na naše zadovoljstvo rješena na pravi ili jedino mogući način. Bog će nam sigurno pomoći onda kad radimo dobre i hairli poslove,

koji znače dobro nama, zajednici, muslimanima i ljudima uopće. On nas stalno bodri u Kur'anu, hrabri i podstiče da ustrajemo, da ne posustanemo, da – kad posrnemo i klonemo – ustanemo i krenemo hrabro u nove pobjede. Zato Allah, dž.š., poručuje:

O vjernici, nemojte iznevjeriti Boga dragog, Njegovog Poslanika i povjerene amanete. I znajte da u imetku vašem i djeci imate kušnju, a da je kod Allaha najbolja i najveća nagrada (8: 27-28).

Ljudsko dostojanstvo

Najznačajnija poruka koju je Muhammed, a.s., uputio na Arefatu bila je očuvanje ljudskog dostojanstva, koje se svakodnevno ugrožava i o kome danas brinu različite ustanove i institucije štiteći ljudska prava, pa i pravo na dostojanstven život, od čega ovise valjani društveni odnosi. Na Arefatu, prije 14 stoljeća, Poslanik, a.s., poručuje:

O ljudi, koji je ovo dan? 'Ovo je sveti dan', odgovoriše. Koji je ovo mjesec? 'Sveti mjesec', odgovoriše. Koji je ovo grad? 'Sveti grad', odgovoriše. Zatim je oporučio: Doista su vaša krv, vaši životi, vaši imeci i vaše dostojanstvo sveti kao što je svet ovaj, dan, kao što je svet ovaj mjesec, kao što je svet ovaj grad.

Ove poruke Poslanik, a.s., uputio je na najčasnijem mjestu, u najvažnijem trenutku i u najodabranijem danu, što svjedoči o važnosti poruke koju je odaslao svome ummetu. Te poruke obavezuju svakog muslimana ponaosob na njihovo poštivanje, bilo da se radi o životu, imetku ili ljudskom dostojanstvu. Niko nema pravo obezvredovati, omalovažavati i ismijavati one vrijednosti kojima nas je Bog počastio. To bi bilo ruganje Bogu i njegovom stvaranju – bogohuljenje.

O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! O, kako je ružno da se vjernici spominju podrugljivim nadimcima! A oni koji se ne pokaju – sami sebi čine nepravdu (69:11).

Muaz ibni Džebel prenosi hadis od Poslanika, a.s.:

Bio sam sa Poslanikom, s.a.v.s., na putu. Jednog dana bio sam u njegovoj neposrednoj blizini, pa sam mu rekao: Reci mi i ukaži na djelo koje će me uvesti u džennet i udaljiti od džehennema? 'Upitao si me za veliku stvar, ali to će lahko postići onaj kome Allah pomogne u tome. Bogu dragom nemoj druga pripisivati, obavljaj namaz i daji zekjat, posti ramazan i obavi hadž'. Zatim je nastavio: 'Hoćeš li da te uputim na ono što će ti otvoriti kapije dobra?', pa je odgovorio: 'Post je štit od džehenemske vatre, a sadaka poništava i briše grijehe kao što voda gasi vatru, te namaz u gluho doba noći. Eto to je to'. A onda je proučio kur'anski ajet: 'Bokovi njihovi se postelja lišavaju i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju, a dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju. I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju'. Zatim je ponovo upitao: 'Hoćeš li da ti kažem šta je vrhunac i glavica svega?' Da Allahov poslaniče, rekao sam. 'Glavnica i vrhunac svega u islamu je namaz i borba na Allahovu putu.' 'A hoćeš li da ti kažem čime će čovjek sve to postići?', ponovo će Poslanik, a.s. Da, odgovorio sam... On uze sebe za jezik i reče: 'Čuvaj svoj jezik'. Allahov poslaniče, zar ćemo biti odgovorni za jezik kojim govorimo? 'Muaze, zar nisi znao da će ljude upravo njihovi jezici strovaliti u džehenemsku vatru strmoglavice?'

Ponašati se u skladu sa ovim uputstvima znači čuvati ljudsko dostojanstvo, jačati jedni druge, jačati zajednicu muslimana, kojoj je uvijek trebalo jedinstva, a posebno danas i ovdje. Mi svojim odnosom jedni prema drugima možemo učiniti život boljim ili gorim. Nadam se da smo svjesni šta i kud vodi jedan a kud drugi put i kakve su posljedice. Zajednica muslimana i njihove institucije ne smiju biti žrtva pojedinaca i njihovih frustracija, ma šta oni o sebi mislili. Duhovno jedinstvo muslimana i naša duhovna veza sa Allahom neophodni su da bismo bili snažniji i sigurniji u svakom pogledu. Mi se nadamo da će namaz, hadž, kurban i druge obaveze koje zajednički obavljamo pomoći našem zbližavanju i očuvanju islamskog i bošnjačkog identiteta. Svaka zajednica je snažan i važan faktor ako je jedinstvena. Posebno je to važno za malobrojne zajednice, koje u doba globalizacije gube mnogo od svog identiteta.

Tu našu snagu osnažit će i osigurati naša vjera u Boga, savez sa Knjigom, duhovna i stalna veza sa Kabom te slijedenje sunneta Poslanika, a.s.

Tako mi Boga, nisu pravi vjernici oni koji u sporovima međusobnim ne poslušaju Allaha i Njegova Poslanika i pri tom ne osjete nikakav teret i poteškoću zbog takve presude i potpuno se predaju odredbi (4:65).

Kad god pomislite da ste vi u pravu, a svi drugi u krivu i zabludi, preispitajte svoje mišljenje, svoje stavove, hladno, bez emocija, imajući u vidu sljedeću poruku Allaha Uzvišenog:

Svi se vi čvrsto Allahovog užeta držite i nikako se ne razjedinjujte! I sjetite se Allahove milosti prema vama kad ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji; i bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On nje spasio. Tako vam Allah objašnjava Svoje dokaze da biste na pravom putu istrajali (3:103).

Bajram žrtve

'Gospodaru moj, daruj mi porod čestit.' I mi smo ga obradovali dječakom blage naravi. I kad je on odrastao toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrahim reče: 'O sinko moj, u snu sam vidio da te trebam žrtvovati, pa šta ti misliš?' 'O oče moj', reče, 'onako kako ti se naređuje postupi. Vidjet ćeš, ako Bog da, da ću sve izdržati'. I njih dvojica poslušajte, i kad ga on čelom prema zemlji položi, Mi ga zovnusmo: 'O Ibrahim, ti si se Objavi u snu odazvao – a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine – to je doista bilo pravo iskušenje'. I kurbanom ga velikim iskupismo, i u naraštajima kasnijim spomen mu sačuvasmo. Neka je u miru Ibrahim! (37:100-109).

U ovoj bajramskoj prilici neophodno se prisjetiti velikog događaja, velike ljudske drame sa Ibrahimom, a.s., i njegovim sinom Ismailom, a.s. Brojni tefsiri, komentari Kur'ana, približavaju nam ovaj događaj i iznose poruke koje se mogu iz ovog kazivanja iščitati. Ibrahim, a.s., dugo nije imao dijete, a žarko ga je želio, kao i svako normalno ljudsko biće. Kao Allahov prijatelj, halilullah, moli Boga da mu podari dječaka blage naravi, poslušna i čestita. Za taj dar, za to dobro i radost, zavjetuje se i spreman

je na mnoga odricanja, mnoge žrtve. Nije prošlo mnogo vremena, a Ibrahim je dobio sina Ismaila. Roditeljsku radost ništa nije moglo zamijeniti. Sa njim provodio najljepše trenutke života. Kad je porastao, podizali su zajedno temelje hrama Kabe. U tim godinama dječakovog uzrastanja i stasanja, iznenada dolazi objava u snu da to svoje dijete, koje neizmerno voli, treba žrtvovati u ime Boga, Koji mu je podario tu veliku blagodat, taj veliki dar. Moglo bi se reći da nije dugo trajala Ibrahimova radost, jer je iskušenje bilo isuviše veliko i zahtjev gotovo nemoguć. Ali, Ibrahim, a.s., nije se dvoumio ni trenutak. On tu vijest saopćava sinu Ismailu, razgovara sa njim o tome i pita ga šta on misli o toj naredbi. Ismail, kao odgojeno i čestito dijete, odgovara: 'Oče moj, uradi onako kako ti se naređuje, bit ću strpljiv i izdržljiv'. Allah, dž.š., njihovu odlučnost i spremnost da poslušaju i izvrše naređenje nagrađuje spasenjem i jednog i drugog. Ismaila zamjenjuje velikim kurbanom, a Ibrahima za veliku kušnju da svog sina, kojeg je neizmerno volio, žrtvuje. Bog je iskušavao Ibrahimovu ljubav, je li ona veća prema sinu ili prema Bogu. Ljubav prema Bogu koju je manifestirao bila je snažnija i veća nego prema bilo čemu drugom. Njegova vjera i ljubav prema Bogu prevladavala je sve prepreke, iskušenja i poteškoće, pa i ovu. Ovaj događaj svjedoči da ljubav prema Bogu ima uvijek sretan završetak i da se posebno nagrađuje na oba svijeta.

Poslije ove zamjene, Bog je zabranio da se žrtvuju sinovi i naređuje klanje životinja. To naređenje muslimanima ponovljeno je i u posljednjoj objavi Muhammedu, a.s. U najkraćoj kur'anskoj suri, El-Kevser, naređuje se klanje kurbana, i na i na ovaj način uspostavlja veza sa Ibrahimom, a.s., i njegovim sunnetom.

Mi smo ti, uistinu, mnogo dobra dali, zato se Gospodaru svome moli i kurban kolji; onaj koji tebe mrzi sigurno će on bez pomena ostati (108:1-3).

Čitav ljudski život nosi pečat ovog suneta našeg praoca Ibrahima i posljednjeg poslanika Muhammeda, a.s., koji su se nesebično žrtvovali i nesebično davali. To je duh kurbana. Kurban bez tog duha, bez te simbolike, nije kurban, niti ima neke vrijednosti, isto kao što nema vrijednosti namaz u kome se isključivo i jedino pazi na formu, koja u čovjeku ne oživljava vjeru

i ne odvrća od razvrata. Kurban je simbol poslušnosti i spremnosti na žrtvovanje onog najdražeg i najmilijeg što je priraslo ljudskom srcu, njegovom nefsu. Eto, kroz to najdraže Allah provjerava naš odnos, našu ljubav i poslušnost prema Njemu. Sama riječ *kurban* izvedena je iz glagola *karrebe-jukkaribu* što znači *približiti se, biti blizu*. Ovim nazivom Allah određuje svrhu i cilj kurbana – približavanje Njegovoj milosti, Njegovom zadovoljstvu, oprost i zaštiti. Allahu nije potreban naš kurban, niti naše žrtvovanje, niti krv, ono treba nama i to je radi nas. Do Njega ne stiže krv ni meso kurbana, nego dobra djela, koja će, uz Allahovu milost, odrediti našu sudbinu ovdje i na ahiretu. On želi da svojom spremnošću na žrtve zaštitimo svoje i živote svoje djece.

Alkohol i Bajram

Bajram je, kako smo već kazali, dan radosti i veselja, ali ne veselja koje znači neposlušnost Allahu, dž.š., i Poslaniku, a.s. Bosanska ulema, hodže, hatibi, profesori, muderrisi, uvijek i svakom prilikom upozoravali su na štetnost alkohola za zdravlje, porodicu, džemat i društvo. Islam je strogo zabranio konzumiranje alkohola i govoriti o tome nikad nije bilo upitno, niti opasno, kao naprimjer baviti se i govoriti o nekim drugim temama. Zato mislim da ne stoje kritike koje su se mogle čuti i pročitati u medijima da Islamska zajednica, imami i profesori na hutbama ne govore dovoljno. Problem alkoholiziranja i drogiranja nije samo problem Islamske zajednice nego cjelokupne društvene zajednice. Sve obrazovne institucije, koje su sve manje i odgojne, trebaju se pobrinuti i otkloniti uzroke koji dovode do ovih pojava. Nisam slušao a ni čitao ozbiljne kritike na televizijske programme, časopise ili dnevnu štampu, posebno naglašavam dnevnu, koje pripremaju tinejdžere, pubertetlije za poroke koji razaraju njihovu mladalačku, čistu dušu i dostojanstvo. Za ramazan s mukom dobijemo programe od 10 do 30 minuta, a negdje ni minutu, ali odmah poslije tog programa slijede reklame koje to obezvrijede, a da ne govorim o filmovima, sapunicama, turbofolku, koji nas prate cijelu godinu. Je li iko od *svjetovne* inteligencije

uputio protest zbog programa koji podstiče na alkohol i strastveno uživanje u porocima? Sve se svodi na Islamsku zajednicu, ona je dežurni krivac za sve. Jasno je da i u Islamskoj zajednici ima propusta, ali osnažimo one u Islamskoj zajednici i na minberi svojim protestom, svojim argumentiranim primjedbama i tekstovima u medijima. Nejma, dakle, uz Bajram, niti uz bilo koju islamsku prigodu (ženidba, akika, sunnetluk) alkohola, jer je alkohol u svakoj prilici i varijanti zabranjen muslimanu, pa čak i prisustvovati takvim susretima i mjestima. Kakvog li, onda, apsurdna i zbrke u glavama muslimana koji se tako ponašaju. Muslimani se raduju i vesele u granicama koje su odredili Allah, dž.š., i Poslanik, a.s., i ne prelaze te granice dozvoljenog.

Ustrajnost u dobru

Onima koji govore: 'Gospodar naš je Allah', pa poslije ostanu pri tome, dolaze meleki: 'Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se džennetu koji vam je obećan' (41:30).

Sufjan ibni Abdullah, r.a., obratio se Poslaniku, a.s., riječima: "Allahov Poslaniče, reci mi o islamu nešto što će me potpuno zadovoljiti, tako da više o tome nikoga ne pitam. Na to mu je Poslanik, a.s., odgovorio: "Reci: Vjerujem u Allaha", i na tome ustraj" (Muslim).

I u drugim hadisima vjernici se podstiču da ustraju u hairli poslovima, pa makar ti poslovi izgledali malehni i lahki, jer su Allahu najdraža djela ona na kojima se ustraje. Kazati: Naš Gospodar je Allah, ili: Vjerujem u Allaha, znači prihvatiti potpunu pokornost, bez izuzetka, prihvatiti islamski način življenja, mišljenja, prihvatiti islamski pogled na svijet. *Zar će te u jedan dio Knjige vjerovati, a drugi nijekati? (2:75).*

Onima koji ustraju u hairli poslovima zaštitnici su Allah i meleki na ovom i na budućem svijetu, gdje će imati što žele, što njihove duše požele – sve nadohvat ruke, za njih nejma straha i oni se ne trebaju žalostiti. Sabuni ovako pojašnjava značenje ovog dijela ajeta: Vjerujte u Allaha istinskim imanom i radite dobra djela iskreno, budite pokorni Allahu i u tome ustrajte. Budite čvrsti i odani u tome do

smrti. Omer, r.a., proučivši ovaj ajet, sa minbere je upućivao na ustrajno provođenje Allahovog šerijata u svakodnevnom životu, moralnom ponašanju, riječima i djelima, a ko bude tako radio istinski je vjernik. Neki arif je pitan za značenje kerameta, pa je rekao: *Ustrajnost je osnova i temelj kerameta (Elistikametu ajnul kerameti).* Hasan, r.a., govorio je: *Bože naš, Ti si naš Gospodar, pa podari nam i osnaži nas ustrajnošću.*

Kako čestitati Bajram

Prilikom čestitanja Bajrama, *Bajram šerif mubarek olsun*, muslimani pružaju ruke jedni drugima, a djeca ljube ruke svojim roditeljima, djedovima i nanama. U muslimanskoj praksi nije zabilježeno, a ni dozvoljeno, da se prilikom čestitanja bilo čega, Bajrama, udaje, ženidbe, rođenja, sunnetluka ili žalosti, ljube muškarci i žene, ma koje dobi bili. Takvim postupcima, koji su, nažalost, u posljednje vrijeme prisutni kod nas Bošnjaka, Allah, dž.š., i Muhammed, a.s., nisu zadovoljni, jer to nije islamski moral, niti islamski bonton. Bajram je jedan od svjedoka našeg identiteta, posebno u odnosu na druge, koji nas prepoznaju i po tom javnom manifestiranju vjere i tradicije.